

23. Ясінчук Л. Азбука нації. Рідна Школа та її вага / Лев Ясінчук. – Львів : Накладом “Рідної Школи”, 1931. – 32 с.
24. Ясінчук Л. Рідна школа в ювілейному році / Лев Ясінчук. – Львів : Накладом “Рідної Школи”, 1931. – 24 с.
25. Ясінчук Л. 50 літ “Рідної Школи”, 1881–1931 / Лев Ясінчук. – Львів : Накладом “Рідної Школи”, 1931. – 256 с.
26. Ясінчук Л. Для рідного краю. Відгомін ювілейних свят в Америці у честь Рідної Школи / Лев Ясінчук. – Львів : Накладом автора, 1933. – 99 с.
27. Ясінчук Л. Рідна Школа в ідеї й житті : підруч. для рідношкільних організацій і діячів / Лев Ясінчук. – Львів : Накладом “Рідної Школи”, 1934. – 208 с.
28. Ясінчук Л. Діточі бібліотеки / Л. Ясінчук // Рідна школа. – 1927. – Ч. 2. – С. 9–10.

В статтє раскрывається историографический аспект научных исследований деятельности Украинского педагогического общества “Родная школа” в организации и функционировании библиотек, а также их роль в книжном движении Галичины в 1881–1939 годах.

Ключевые слова: Галичина, “Родная школа”, Украинское педагогическое общество, национальное воспитание, национальное сознание, библиотека, библиотечное дело.

The article throws light upon the historiographic aspect of scientific researches of activity of the Ukrainian Pedagogical Association “Native school” for the organization and operation of libraries and their role in the book motion in Galicia 1881–1939 s.

Key words: Galychyna, “Native school”, Ukrainian pedagogical society, national education, national consciousness, library, librarianship.

УДК 94 (477) “1905–1914”

ББК 63.3 (4 Укр) 52

Ігор Гриник

ГРОМАДСЬКО-ПУБЛІЦИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВАСИЛЯ ПАНЕЙКА (1905–1914 рр.)

Відображено маловідомі факти діяльності Василя Панейка в українських громадських організаціях, періодичних виданнях у перші десятиліття ХХ ст., проаналізовано його науково-публіцистичну спадщину та творчий доробок.

Ключові слова: “Академічна громада”, “Просвіта”, “Літературно-науковий вісник”, “Діло”.

Постать Василя Панейка є малодослідженою з сучасній історичній науці, хоча ця особистість заслуговує більшого. Передусім це відомий громадсько-політичний діяч, дипломат, публіцист. М.Рудницька, часто не поділяючи його політичні погляди, високо цінувала В.Панейка: “Людина складної психологічної конструкції, проблематична натура... Людина дуже обдарована, небуденної інтелігенції, великого значення і просто феноменальної начитаності” [13, с.45].

Частково ця проблема в сучасній українській науці відображена в працях М.Литвина та І.Підкови [12], І.Соляра [14], Ю.Шаповала [15].

Метою даної статті є дослідження й аналіз громадсько-публіцистичної діяльності В.Панейка у 1905–1918 рр.

Василь Панейко народився 1883 р. у Золочівському повіті на Львівщині. Знання, здобуті в місцевій гімназії, дозволили вступити на правничий факультет Львівського університету, де юнак став одним із найактивніших членів студентського товариства “Академічна громада”. Уперше публічно заявив про себе промовою на Шевченківському святі 30 березня 1905 р. у Львові. Він, зокрема, зазначив, що відзначення пам’ятних дат відомих поетів, громадсько-політичних діячів тільки тоді принесе користь, “коли ті концерти, вечорниці, артистичні продукції справді дадуть нам нагоду відірватися від суєт щоденного життя з його конвенціональними брехнями, з його неминучими – а проте так соромними – опортуністичними уступками, – та коли вони віді-

звуться в нашій душі острим докором, пекучим стидом, справдешнім жалем за кожду змарновану днину, за кожду хвилю зневір'я до суспільних справ, за кождий момент байдужности до стон і в мільйонів закованих людей, до їх боротьби за визволене, до великої мети, яка їм присвічує..." [11, с.2].

У своєму зверненні до молоді В.Панейко як голова "Академічної громади" констатував: "Хто вглядався в наше жите, отже в те, що ми робили, що читали, чим інтересувалися, якими ідеалами захоплювались за останні роки після повороту з університетської сецесії, – той неминучо побачив сей занепад ідейности, знижене полету, слабе заінтересоване громадськими справами, – заінтересоване навіть теоретичне – бо про яку-небудь участь нашу в публічному життю нема що й говорити!" [11, с.3].

Згадуючи перипетії сеймової сесії 1905 р., голова "Академічної громади" розкритикував низку відомих громадсько-політичних діячів, адже "де серед закулісових переговорів, що велися для вдоволення парвеніївських амбіцій деяких наших сфер, – запропастилась масова, справді широка та єдино успішна акція політична нашого народу та уковались для нього такі пута, що від них ледве чи коли зможемо освободитись". Російською революцією 1905 р. він доводив, що "безсильними й безуспішними остануть усякі змагання самої інтелігенції до політичного визволення так довго, доки освідомлені маси робочого народу у власнім своїм інтересі не рушаться, щоби знівечити противні їм порядки". Зокрема, він уважав, що добилися скасування Емського указу 1876 р. не "смирні петиції української інтелігенції, ані наївні в своїм собачім униженю перед російськими правлячими сферами газетні статті відомого найбільшого галицько-українського дневника, а розбурхані Революційною Українською Партією маси робучого українського люду!" [3, с.410].

Будучи прихильним до соціалістичних ідей, В.Панейко звернув увагу громади на тенденції світової політики: "Цілим цивілізованим світом потрясають раз у раз могуті судороги: промислові кризи та нечувані перу тим величезні змагання між згуртованими в трести капіталістами та зорганізованими в соціалістичні партії робітниками – віщують неминучий кінець теперішнім суспільним порядкам". Водночас В.Панейко, аналізуючи внутрішнє життя галицької суспільности, найгостріше розкритикував появу клерикалізму – "сего холодного та неперебираючого в способах напряду, – ворожого кождому народному рухови, оскільки він не стремить до одної липи, а власне – до піднесення туземної власти римської церкви". Із сумом він констатував, що "в нас уже нема, або швидко не стане, – не то сих попів із Франкових «Панських жартів», котрі з мужиками ділили долю й недолю, а й тих попів із 60-х років минулого століття, що, захоплені Шевченковою поезією, показалися впливовим чинником у нашому національному освідомленню та сяк чи так зважилися на поступі нашої галицької суспільности. Замість них маємо вже представників інтернаціональної «*eccelesiae militantis*»" [3, с.411–412].

Завершуючи промову, В.Панейко знову звернувся до молоді, закликаючи її стежити за проявами "всесвітньої боротьби за визволенне народніх мас, коли розширимо й поглибимо свій особистий і громадський світогляд та приготуємось ось так до діяльної участі в сім культурнім руху, якого остаточною і великою метою – соціалізм" [3, с.413–414].

Свої думки політичного та національно-культурного характеру громадсько-політичний діяч розкрив у численних публіцистичних і наукових розвідках. Так, у статті "Із проблемів соціаліста" В.Панейко згадував про те, як він зі своїми ровесниками ставав соціалістом у період навчання у старших класах гімназії. "Дорога до нашого соціалізму йшла через лектуру дуже нерівних із погляду на їх дійсну вартість газет, брошур, книжок. Отже, "Громадський голос" та "Жите і слово", – Дікштайн і Лібкнехт, дрібніші твори Маркса, Енгельса, Ляссала, Бебелева "Жінка" обік Зомбарта (Соціалізм) і Шерле (Osnitessenz), а поруч сього Драгоманов із своєю вірою в поступ людства, та й багато

дечого подібного. Все те консумувало ся нами в висших клясах гімназії з величезною жадобою, все приймалося “без лукавого мудрування”, з молодечим ідеалізмом, який вистарчав не тільки на те, щоб собою закрити та виповнити суперечности й прогалини в новоприйнятому світогляді, а й на те, щоб дати молодим хлопцям розмах на даліше жите, – щоб визначити про се я пересвідчений бодай у найзагальніших точках напрям наших суспільних поглядів, почувань і діл на ціле жите” [3, с.414].

В.Панейко вважав, що після завершення навчання в гімназії він та його однодумці мали вже “твердий, науковий, єдино достойний поступової новітньої людини світогляд: ми були по своїм суспільним поглядам соціалісти, по своїм релігійним – атеїсти, по етичним «егоїсти», загальне ж «розуміне» світа дав нам ніхто інший, як природничий матеріалізм”. Проте молодь переконалася у своїй помилці: її світогляд не був таким “твердим”, постійним: “А замахи йшли один за одним: правда не з того боку, з якого ми по гімназійній традиції найбільше боялись, а саме – не від «катихитів», не від «клерикально-реакційних писань». Твердість нашого світогляду змякла, та й далі розсипалася під зовсім іншим напором якого ми найменше надіялися. Першою подалася взад та далі зовсім розсипалася та сторона нашого світогляду, що її виповняв «природничий матеріалізм»”.

Проаналізувавши окремі праці І.Канта, О.Конта, Е.Маха, Ф.Енгельса, К.Маркса, В.Панейко прийшов до висновку, що соціалізм є “не науковим”, а “реалістичним”. Так, він уважав, що К.Маркс був першим великим реалістом у соціалізмі, “людиною, що вивела соціалізм із світа мрій та стягнула його на реалістично-історичний ґрунт”.

Упродовж 1906–1908 рр. він поступово еволюціонував до прихильника національно-демократичних ідей, вступив до лав УНДП. “Грубо помилявся б той, хто до д-ра Панейка підходив би з категоріями “громадського діяча”, “державного мужа” чи “провідника”, – писала про нього М.Рудницька. – Він не мав провідницьких прикмет і не претендував на них. Засідання, збори, дискусії – все було чуже йому. Проте В.Панейко вмів, як мало хто із сучасних його земляків, писати: “кожну статтю, кожну записку випрацьовував основно, різьбив кожне речення, але те, що виходило з-під його пера, – це були високоякісні речі” [13, с.53].

Співпраця з “Літературно-науковим вісником” і “Ділом” приносила В.Панейку найбільше задоволення. Тематичний спектр його публіцистики був доволі широкий – від науки до огляду останніх політичних подій. Розпочав В. Панейко свою співпрацю з “Літературно-науковим вісником” статтею “Філософія оптимізму”. Назву він запозичив в Іллі Мечникова із праці “Студії над людською природою”, яка вийшла 1903 р. французькою мовою [6, с.80].

Стаття В.Панейка – це, радше, реферат книги І.Мечникова. В.Панейко виступив проти тих, хто говорив про “банкротство науки”, хто бачив безсилля науки в розв’язуванні моральних і філософських питань, хто вважав, що наука зуміла лише зруйнувати основи релігії, а тим самим відібрала в людства ту розраду, яку воно черпало в релігії. Пізнання людської природи, на думку І.Мечникова, було єдиним виходом із розумової кризи тогочасної дійсности. Наука, яка доведе нас до такого пізнання, за словами В.Панейка, “покаже нам також способи, як усмиряти суперечности, та дасть нам вірну картину житя й смерти” [6, с.81].

Заохплений філософськими поглядами І.Мечникова, В.Панейко підкреслював: “Наука се провідниця життя! Вона переведе людину від уродження до смерти, вона дасть їй спроможність розвитку всіх сил і здібностей тіла й ума, вона звільнить її від розстрою між її путем і волею, її бажанем і спроможністю, вона дасть людині спокійну, природну старість, а сварливих і невдоволених старців переменить на всіми поважаних філософів, яких житевий досвід стане важним чинником у суспільному житю людства” [6, с.82].

Для В.Панейка праця І.Мечникова була цікава новими, сміливими думками стосовно суспільних та філософських питань: “Пошана перед чужою думкою, виrozumілість для поглядів, із якими автор не годиться, та передовсім дух любови до страждуючого людства, той дух суспільно-реформаторський, що ним нав'яна ціла книжка Мечнікова, – роблять її автора нам якимсь мов би рідним, мовби братом” [6, с.83].

9 травня 1905 р. минуло сто років від дня смерті Фрідріха Шиллера. Цій даті В.Панейко присвятив однойменну статтю. Говорячи про велич “найбільш німецького, найбільш національного поета”, він зауважив, що “справді медвежу прислугу зробили й роблять Шілерови – той кождому великому поетови – ті, котрі намагаються його почитати... безмисним повторюваннем його висловів або тенденційним складанем його фраз в агітаційні хрестоматії по програмі своєї партії, свого суспільного чи політичного напрямку” [7, с.85]. Він намагався змалювати велич Шиллера на тлі культурних і суспільних відносин Німеччини XVIII ст. За його словами, німецький ідеалізм указанного століття відновив думку про достоїнство людини. Саме ця ідея й пронизувала поетичні та філософські твори Шиллера: “Вляти в людство нового духа, повернути йому його гідність і достоїнство, отсе провідна ідея Шіллерових писань: від революційних «Rauber» до свободолюбного «Вільгельма Теля»” [7, с.87].

Дискусійною виявилася стаття В.Панейка “Національне виховане” (Львів, 1911), приводом до якої стала відозва “Центрального комітету молодіжи середніх шкіл”, видана до “товаришів і товаришок” з нагоди роковин події 12 квітня 1908 р. (замаху М.Січинського). У ній підкреслювалися три тези: 1. “Наші батьки так затьмили нам наші уми, що гук з 12 квітня лише збудив нас. А він повинен був бути сигналом до шаленого закінчення борби. Але не так сталося. Наші проводирі зараз же почали зализувати рану, яку завдав Мирослав, і за сю безхарактерність стріне їх довічна ганьба...” 2. “Терор не є щось нового ані так (!) страшного. Терору уживали старинні Римляни, уживала церква католицька за часів інквізиції, уживала кожда партія, поки не здобула собі власть”. 3. “Та щоби до загальної революції можна дійти, так її мусять випередити поменні вибухи і одиничні акти... Треба приступити... до революційної пропаганди між народом...” [5, с.5]. У цій відозві В.Панейко виділив два елементи: анархізм і культ М.Січинського, які рішуче засудив. Він шкодував, що жоден із національних органів не визнав за потрібне й можливе засудити не тільки урядову нагінку, але й сам зміст цієї відозви.

Не оминув В.Панейко проблеми виховання молоді. Він загострив увагу громадськості над завданнями школи й суспільства, зокрема “Просвіти”, щодо реагування на такого роду дії гімназистів, зауваживши, що “кожда одиниця з-поміж учительства, котра бачить лихо і хоче йому зарадити, знайде вихід той, коли візьметься за працю. Коли ввійде серед молодіж, зацікавиться тими питаннями, котрі цікавлять молодіж, коли над питаннями сили поважно попрацює. Ніколи не запізно. Робота є для кождого в своїй області має тисячу нагод кермувати національно-суспільним вихованнем молодіжи” [5, с.17–18].

Перед учителями, на його думку, “розкривається обов’язок освідомлювати шкільну молодіж про націоналізм і патріотизм не заговорів, але патріотизм праці <...>. Треба розрізнити справжній націоналізм і патріотизм від націоналізму й патріотизму пробачливого”. Для реалізації мети – здобуття національної державності, за словами В.Панейка, могла бути тільки “безрозмірна, щоденна, позбавлена геройської пози праця над соціальним, господарським і культурним подвигненням нашого народу” [5, с.23].

В.Панейко ознайомився із науковими дослідженнями бельгійського астронома й статистика А.Кетеле, його теорією статистично-соціальних законів, а також працями А.Вагнера, В.Зіммеля, В.Лексіса та ін. Об’єктом його зацікавлень стала політологічна

проблема “органічної боротьби між стремліннями демократії й олігархії”, нерозривність цих двох тенденцій у житті громади [4, с.242].

Аргументуючи актуальність зазначеної проблеми, автор удався до історичних подій у Галичині в першому десятилітті ХХ ст. Зокрема, він наголосив, що великими надіями супроводжувала свого часу вся українська суспільність у Галичині агітацію за виборчу реформу до Державної ради; з не меншими надіями українці виряджали послів до першого “народного” парламенту Австрії, оскільки “мав наступити на країну період демократії, а з нею мали прийти всі політичні й суспільні благодати «народного правління»”. Прихильники загального й рівного виборчого права вірили, що з його здійсненням ліквідується панування олігархічного гуртка, “жемінки великої польської шляхти”, і в країні перемаже демократія. Українські прихильники виборчої реформи поклали надію на національне визволення з-під влади чужої олігархії та на національно-політичну рівноправність у краї. Проте дуже швидко в українському (як і польському) демократичному таборі відбулися процеси, які, якщо не розбили віру в дійсну демократію, то посіяли скептицизм та обережність щодо демократичної діяльності народних представників. У суспільстві виникли гострі суперечки між гуртом партійних послів та загалом партії в справі політичної тактики в Державній раді [4, с.244].

На прикладах галицької історії В.Панейко намагався показати з теоретичного боку типове для всіх народів явище – органічну боротьбу “між стремліннями демократії та олігархії”. Симпатії В.Панейка на боці демократії. Він був переконаний, що “демократія – ідеал, такий ідеал, само змаганє до якого дуже корисне кожній суспільности. Кожний демократичний рух виникає з сірої юрби – часто проти волі проводирів – цілий ряд чільних одиниць, котрі з принципу або з інстинкту раз-у-раз наново «ревізують» старі авторітети, наглядають їх діяльність і запобігають ось так народному лихови. Демократія зістається ідеалом кожного молодого, народного руху, і се не тому, наче б народна маса не могла помилятися, а тому, що справдішній демократичний порядок заохочує кожного до діяльности й критики та дає запоруки проти схиблення без порівняння певніші, ніж аристократичний або бюрократичний лад, у якому увага на авторітет «влада імущих» вдержує при життю й плекає разом – лихе й добре” [4, с.246–247].

В.Панейко був обізнаним із тогочасними політологічними концепціями В.Гайне, Р.Міхельса, Е.Бернштейна, Л.Кульчицького. Найкритичнішою з-під його пера вийшла рецензія на брошуру В.Пачовського “Українці як народ”. “Читаєш брошурку й дивуєшся, – підкреслював він, – як зумів автор на 16 сторінках накопичити стільки абсурду, виявити стільки неучтва саме з того обсягу, який йому забажалося трактувати”. Він погодився з оцінкою І.Франка цієї роботи Пачовського як “книги абсурду”, а також із думкою про вагу історичної традиції та “пошани для своєї минувшини для національного життя, але “по що компрометує її автор таким недоладним мотиванєм” [9, с.551].

Така ж критична рецензія на працю І.Копача “Що то таке людське думанє?” (відбиток з “Учителя”, Львів, 1906). Зокрема, він дискутував над твердженням І.Копача про те, що “логіка є частиною психології” і про “ідеал у соціології”. На його думку, могла б бути праця І.Копача корисна, “якби він у новому виданню повикидав із неї всякі незв’язані з поставленою темою свої екскурси, а полишив тільки сам психологічно-логічний виклад”. У своїй праці І.Копач висловив бажання написати шкільні підручники з логіки й психології. В.Панейко застерігав його від цього і вважав оптимальним видати добрі переклади підручників, якими тоді користувались в Європі: “Тільки ж се мусив би зробити хтось иньший, а не д-р Копач, – наполягав В.Панейко. – Мова в його брошурі погана, типу т. зв. галицько-рутенського, стиль такий недбалий і рапавий, що иноді дивуєшся, що таке могло вийти з рук учителя української гімназії” [8, с.549].

У статті “З сучасної літератури про етику” В.Панейко охарактеризував праці А.Менгера і К.Каутського, їх критику І.Канта із проблем теорії пізнання та етики, моралі та права. Аналіз праць цих авторів переконав В.Панейка, що “зі справдішньою мораллю суспільний порядок не має нічого спільного” [2, с.523].

У рубриці “За границею” В.Панейко аналізував останні міжнародні події, зокрема прусський експропріаційний закон; пруссько-польські відносини, англійський аграрний закон, політичні події в Португалії, Угорщині, справи в католицькій церкві.

У 1912 р. В.Панейко прийшов до керма редакції “Діла”, замінивши на цій посаді В.Бачинського (співробітником газети був із 1907 р.). З особливою теплотою він ставився до цього часопису, за його словами, “нашого старого, єдиного, самотнього «Діла» – того «Діла», яке іноді буває і сердить Вас, та до якого Ви, все-таки, вірно прив’язані, наче до частини самого себе, до своєї молодості, до найкращих ваших років життя” [15, с.185].

Публікації В.Панейка мали просвітницький характер, яскраво виказували одну з визначальних рис його пера – політичний погляд на українське питання, його ідеологію, практичні впливи й виходи на людей, здатність скерувати передові думки, сили на майбутній розвиток нації, розбудову держави.

Редактор чимало уваги присвячував діяльності “Просвіти” не тільки в Галичині, але й Наддніпрянщині. “Діло” детально характеризувало антиукраїнські виступи в Росії; “Киевский клуб русских националистов” публічно протестував проти “зазіхань мазепинців” на імперську губернію Україну, а урядовці закрили житомирську “Просвіту” “за розвиток українофільства” [10, с.4].

Таким чином, політичну діяльність В.Панейко розпочав, будучи ще студентом Львівського університету. Під впливом низки суспільно-політичних факторів він відійшов від соціалістичних ідей і став активним прихильником національно-демократичної течії. Співпраця з “Літературно-науковим вісником” і “Ділом” приносила В.Панейку найбільше задоволення. Тематичний спектр його публіцистики був доволі широкий – від наукових проблем до огляду політичних подій, що справляли відчутний вплив на українське життя в краї.

1. Панейко В. З проблемів теорії пізнання і метафізики / В. Панейко // Літературно-науковий вісник. – Львів, 1908. – Т. 43. – С. 489.
2. Панейко В. З сучасної літератури про етику / В. Панейко // Літературно-науковий вісник. – Львів, 1908. – Т. 42. – С. 523.
3. Панейко В. Із проблемів соціаліста / В. Панейко // Літературно-науковий вісник. – Львів, 1904. – Т. 35. – С. 410–414.
4. Панейко В. Із соціальної початків держави / В. Панейко // Літературно-науковий вісник. – Львів, 1910. – Т. 50. – С. 242–247.
5. Панейко В. Національне вихованє / В. Панейко. – Львів, 1911. – С. 5–23.
6. Панейко В. Філософія оптимізму / В. Панейко // Літературно-науковий вісник. – Львів, 1904. – Т. 27. – Ч. 2. – С. 79–91.
7. Панейко В. Фрідріх Шіллер: у соті роковини його смерті / В. Панейко // Літературно-науковий вісник. – Львів, 1905. – Т. 31. – С. 85–87.
8. Панейко В. Що таке людське думанє? / В. Панейко // Літературно-науковий вісник. – Львів, 1907. – Т. 40. – С. 549.
9. Панейко В. Українці як народ (рецензія) / В. Панейко, В. Пачовський // Літературно-науковий вісник. – Львів, 1907. – Т. 38. – С. 551.
10. Російські націоналісти та українство // Діло. – Львів, 1913. – 31 січня. – С. 4–5.
11. Російські націоналісти та українство // Діло. – Львів, 1905. – 4 квітня. – С. 2–3.
12. Литвин М. Василь Панейко / М. Литвин, І. Підкова // Довідник з історії України. – К., 2001. – 552 с.
13. Рудницька М. Статті. Листи. Документи / М. Рудницька ; упоряд. М. Дядюк. – Львів, 1998. – 844 с.
14. Соляр І. Василь Панейко / І. Соляр // Західноукраїнська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. – Львів, 2009. – С. 217–232.
15. Шаповал Ю. “Діло” (1880–1939): поступ української суспільної думки / Ю. Шаповал. – Львів, 1999. – 384 с.

Отображены малоизвестные факты деятельности Василия Панейка в украинских общественных организациях, периодических изданиях в первые десятилетия XX ст., проанализировано научно-публицистическое наследие и творческую наработку.

Ключевые слова: “Академическое общество”, “Просветительство”, “Литературно-научный Вестник”, “Дело”.

It's not popular facts of activity of Vasyl Panejko are represented in Ukrainian public organizations, magazines in the first decades of XX of century, and author analysed his scientifically-publicism inheritance and creative work.

Key words: “Academic society”, “Inlightening”, “Literary-scientific Announcer”, “Business”.

УДК 94 (477.83/.86): 930

ББК 63.3 (4 Укр) 52

Ірина Косар

ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОДИМИРА ОХРИМОВИЧА В НАУКОВОМУ ТОВАРИСТВІ ІМ. ШЕВЧЕНКА

У статті проаналізовано наукову та організаційну діяльність В.Охримовича як дійсного члена Історично-філософської секції НТШ, провідного співробітника Етнографічної, Правничої, Мовної комісії, члена, а згодом голови Статистичної комісії. Досліджено також основні напрями й зміст багатолітньої адміністративної роботи діяча у виділі та адміністративних структурах товариства, роль у спробі реформування статуту інституції в 1913 р.

Ключові слова: В.Охримович, НТШ, виділ, Історично-філософська секція, Етнографічна, Правнича, Мовна, Статистична комісії, засідання, загальні збори.

Національно-культурний, духовний та інтелектуальний розвиток сучасного українського суспільства зумовлює зростання наукового інтересу до вивчення та переосмислення діяльності незаслужено забутих особистостей української історії, які сприяли суспільному, культурному, науковому поступові нації. До них належить і визначний громадсько-політичний діяч, журналіст, етнограф, статистик, мовознавець, педагог, адвокат за фахом Володимир Охримович (1870–1931), постать якого є мало-відомою для широкого загалу громадськості та досі залишалася поза увагою дослідників. Він розпочав свою наукову та громадсько-політичну діяльність у кінці ХІХ – на початку ХХ ст. Це період, коли роль всеукраїнського академічного й видавничо-ідеологічного центру національного руху виконувало Наукове товариство ім. Шевченка (НТШ), яке об'єднало навколо себе кращі українські наукові сили. Участь у функціонуванні НТШ зумовлена, з одного боку, дослідницькими інтересами та вагомими здобутками в науковій сфері, а з іншого – розумінням ролі науки в розвитку суспільства та необхідності її інституціонального становлення, була органічною складовою багатогранної діяльності В.Охримовича впродовж майже всього свідомого життя.

Проблема місця й ролі В.Охримовича в розвитку НТШ до сьогоднішнього дня залишається малодослідженою в українській історіографії. Постать діяча як дійсного члена товариства, співробітника його керівного та науково-організаційних органів, автора низки репрезентованих у середовищі інституції наукових досліджень епізодично згадується в узагальнюючих працях багатолітніх членів товариства В.Гнатюка [51], І.Крип'якевича [54], науковця діаспори В.Кубійовича [55], а також сучасних українських істориків З.Зайцевої [53], О.Сапеляк [56] та інших, проте вищеназвана проблема досі не стала предметом спеціального вивчення.

Метою цієї статті є аналіз основних напрямів наукової та організаційної діяльності В.Охримовича у складі Історично-філософської секції та ряду наукових комісій НТШ, дослідження його внеску в адміністративну сферу функціонування товариства.